ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

The Greek Review of Social Research

Vol 2 (1970)

2-3

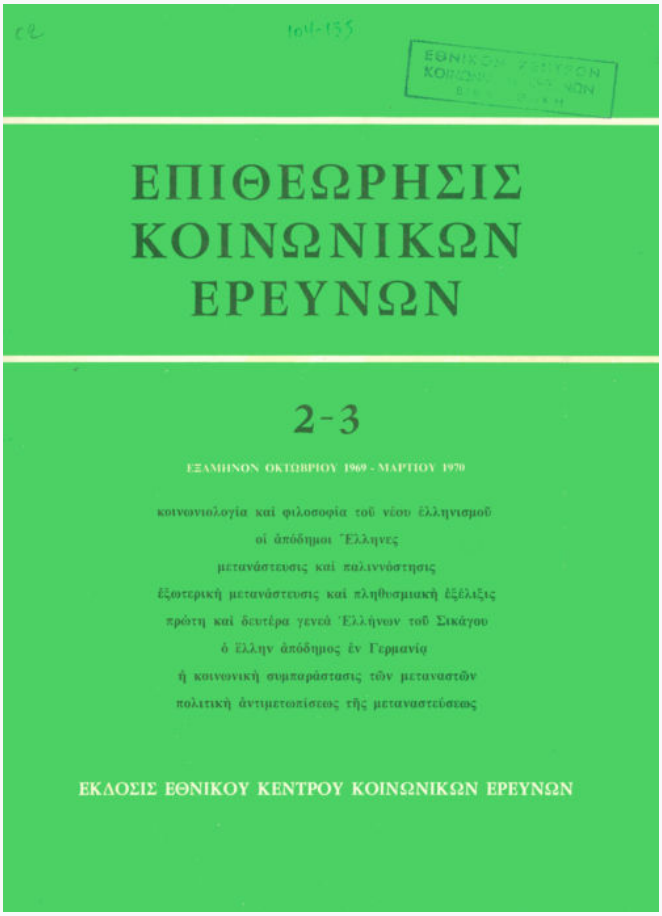

La societe du spectacle (Η κοινωνία του θεάματος), υπό Guy Debord

Δ. Χαραλαμπίδης

doi: 10.12681/grsr.396

Copyright © 1970, Δ. Χαραλαμπίδης

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0.

To cite this article:

Χαραλαμπίδης Δ. (1970). La societe du spectacle (Η κοινωνία του θεάματος), υπό Guy Debord. *The Greek Review of Social Research*, *2*, 115. https://doi.org/10.12681/grsr.396

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 28/04/2024 10:50:34

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

La Société du Spectacle (Ἡ Κοινωνία τοῦ Θεάματος), ὑπὸ Guy Debord, Paris, ἔκδ. Buchet - Chastel, 1968.

Εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὑπάρχει ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον μία μερὶς ἀντικομφορμιστῶν, διεξάγουσα, μὲ ἀποστολικὴν ἐπιμονήν, σταυροφορίαν κατὰ τῆς κοινωνίας τῆς ἀφθονίας: τῆς κοινωνίας ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐργασίαν, τὸ ψεῦδος, τὸν καταναγκασμόν, ὅ,τι δηλαδὴ καταστρέφει τὰς συνθήκας τῆς φυσικῆς εὐτυχίας, μὴ δυναμένης νὰ διατηρηθῇ παρὰ μόνον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς πλήρους ἐλευθερίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Τὸ εὑρύτερον κοινὸν ἀντικρύζει χωρὶς πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ πνευματικὸν αὐτὸ κίνημα. Τελευταίως ὅμως προσείλκυσε τὴν προσοχὴν ἡ ἐμφάνισις τῆς *Κοινωνίας τοῦ Θεάματος* τοῦ Guy Debord. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀντικομφορμιστικοῦ κινήματος. Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει καὶ ἐπικρίνει τὰς προσταγὰς τῆς καταναλώσεως—δημιουργήματα τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ—, τὰ ὄργανα διαφημίσεως καὶ τὸ ἰδεῶδες τῆς εὐζωίας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ περνοῦν ἀπὸ ὀξὺν κριτικὸν ἔλεγχον, ὁ ὁποῖος σήμερον πλέον δὲν εἶναι πρωτότυπος, ἀλλ' ἐπιβάλλεται μὲ τὴν ἐκλεπτυσμένην ἔκφρασιν καὶ τὴν κριτικὴν ἐπίνοιαν τοῦ συγγραφέως. Ὁ ὀξὺς κριτικὸς τόνος παύει νὰ γίνεται αἰσθητὸς ὅσον κατακτᾷ ἔδαφος ἡ εἰς βάθος ἑρμηνεία.

Διὰ τὸν τομέα τῆς διαφημίσεως, ὁ Debord φυλάσσει ἀρκετὰ βέλη εἰς τὴν φαρέτραν του. Ἀποστάται τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πολιτισμοῦ οἱ διαφημισταί, μεταχειρίζονται τὴν κλασικὴν κληρονομίαν, ἁπαρνούμενοι συγχρόνως τὴν πίστιν των πρὸς αὐτήν. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐμφανίζεται ὡς πωλητὴς σανδαλίων ἢ ὡς διοργανωτὴς ταξιδίων διὰ λεωφορείου εἰς τὴν Αἴτναν. Ὁ Δημοσθένης θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν πώλησιν μικρῶν χαλικιῶν, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται εἰς τὸ στόμα πρὸς ἀπόκτησιν εὐγλωττίας. Μὲ ὅλα αὐτά, ὁ διαφημιστὴς καθίσταται παράγων πολιτιστικῆς ραθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἐπινοητὴς νέων μορφῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπενδύεται ἡ κοινὴ φαντασία.

Ἡ «καθημερινὴ ζωὴ» εἶναι ὅρος μὲ περιεχόμενον ἐξωιρετικῆς σημασίας διὰ τοὺς ἀντικομφορμιστὰς τοῦ τύπου Guy Debord καὶ ἀναλογεῖ πρὸς τὸν ὅρον τοῦ Peguy «ἰδιωτικὴ ζωή»: ἡ ξεχωριστὴ ζωὴ ἑνὸς ἀτόμου μακρὰν τῆς ἱστορίας, αἱ ἄμεσοι σχέσεις τοῦ ἀτόμου μὲ τὸν κόσμον, τὰ ἐνδόμυχα συναισθήματά του, οἱ ἔρωτές του, αἱ χαραί του, αἱ δημιουργικαί στιγμαί του.

Ἡ καθημερινὴ ζωή, λοιπόν, ἔχει μεταβληθῆ, ἐξ αἰτίας τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς κόλασιν. «Τί ἐναπομένει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σπίθαν, τὴν ζωντανὴν δηλαδὴ δημιουργικότητα, εἰς ἕν ἄτομον τὸ ὁποῖον ἀποσπᾶται βιαίως ἀπὸ ιὸν ὕπνον του εἰς τὰς ἓξ τὸ πρωί, ταλαιπωρεῖται εἰς τὰ λεωφορεῖα καὶ τοὺς σιδηροδρόμους τῶν προαστίων, ἐξαντλεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκκωφαντικοὺς θορύβους τῶν μηχανῶν, ἀφυδατοῦται ἀπὸ τὴν ρουτίναν καὶ ἐγκαταλείπεται κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας εἰς τὴν αἴθουσαν ἀναμονῆς τῶν σταθμῶν, αὐτῶν τῶν μητροπόλεων ἀναχωρήσεως διὰ τὴν καθημερινὴν κόλασιν τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ παραδείσων ἀφετηρίας τῶν week-ends, ὅπου τὸ πλῆθος, κατάκοπον μέχρις ἀποκτηνώσεως, μεταλαμβάνει τῆς θείας εὐχαριστίας ;»

Ἕτερος ὅρος, ὁ ὁποῖος προσλαμβάνει ἰδιαίτερον περιεχόμενον εἰς τὸ βιβλίον, εἶναι ἡ «ἐπιβίωσις». Διὰ τὸν συγγραφέα, ὁ ὅρος δὲν νοεῖται μὲ τὴν θεολογικὴν μεταθανάτιον ἔννοιαν, ἀλλὰ μὲ τὸ ἠθικὸν νόημα ἑνὸς ἰδεώδους εὐζωίας. Ἡ πλάνη ἢ τὸ ἔγκλημα τῆς σημερινῆς κοινωνίας τῆς εὐημερίας εἶναι ὅτι ἔχει προσανατολίσει τὸν βίον πρὸς μίαν τέρψιν εὐζωίας, εἰς σημεῖον ὥστε νὰ δημιουργήσῃ διπλῆν ἄρνησιν τῆς ζωῆς: τὴν συντρίβει μὲ τὸ σύστημα τῆς ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν καὶ ἀγοράν, ἀλλὰ καὶ προσδίδει περισσοτέραν σημασίαν εἰς τὴν χρῆσιν δευτερευούσης ἀξίας πραγμάτων, εἰς βάρος ἀγνῶν ἀξιῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου.

Ὅσα ἀναφέρει ὁ Guy Debord εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν εἶναι ἐντελῶς καινοφανῆ: ἀποτελοῦν θέμα προσφιλὲς ἱκανοῦ ἀριθμοῦ κοινωνιολόγων, ἠθικολόγων, ἀλλὰ καὶ μυθιστοριογράφων.

Χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῆς κοινωνίας τῆς καταναλώσεως ἀποτελεῖ τὸ θέαμα. Τὸ *Εἶναι* τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἔχει θυσιασθῆ εἰς τὴν φρενῖτιν τῆς ἀποκτήσεως ἀγαθῶν διαρκῶς νέων, φρενῖτις ἡ ὁποία συντηρεῖται ὑπούλως ἀπὸ τὰς διαφημιστικὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος καλύπτει τεραστίαν περιοχὴν τῆς συνειδήσεώς μος καὶ ἐπιβάλλει εἰς αὐτὴν παραστάσεις, εἰκόνας, κομφορμιστικὰ πρότυπα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καταστρέφεται ὅ,τι εἶναι κυρίως ἀτομικόν—ἡ εἰλικρινὴς ὑποκειμενικότης καὶ ὁ δημιουργικὸς αὐθορμητισμός. Δὲν ἀπομένει πλέον παρὰ μία βαθεῖα «ἀνατροπὴ τῶν προοπτικῶν», κατὰ τὸν συγγραφέα: ἡ γενικὴ στροφὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μίαν «βούλησιν αὐθεντικωτέρας ζωῆς ἄνευ περιορισμῶν» καὶ ἡ ἀντικατάστασις ἀξιολογικῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν ὑπερβολικὴν βαρύτητα (ὅπως εἶναι π.χ. αἱ ἀξίαι τῆς ἐργασίας, τῆς παραγωγῆς, τῆς καταναλώσεως), μὲ ἄλλας (ὅπως εἶναι ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία καὶ γενικῶς ὅλαι αἱ καταστάσεις αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἐξωτερίκευσιν τῶν συναισθημάτων μας).

Ἡ ἀνατροπὴ αὐτὴ προϋποθέτει χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀπόλυτον ἀναίρεσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ὁποῖοι θεμελιώνουν (Debord dixit) κατὰ διαφόρους τρόπους τὸν ἐκβιασμὸν τῆς βουλήσεως καὶ τὴν διάψευσιν τῶν πόθων. Ἀλλὰ ιὴν ἀναίρεσιν αὐτὴν δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναμένωμεν ἀπὸ ἐπαναστάσεις μαρξιστικοῦ τύπου. Αἱ ἐπαναστάσεις αὐτοὶ δὲν ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἄμεσον εὐτυχίαν. Ἡ εὐτυχία τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων δὲν ἀποτελεῖ τὸν στόχον των. Ζητοῦν τὴν θυσίαν της πρὸς ὄφελος τῶν μελλουσῶν γενεῶν. Λοιπόν, «τὸ μέλλον δι' ἐμὲ δὲν ἔχει ἐνδιαφέρον». Πολὺ δὲ περισσότερον δὲν ἔχει διὰ τὸν συγγραφέα ἐνδιαφέρον τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον ἐπαγγέλλονται νὰ δημιουργήσουν αἱ μαρξιστικαὶ ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι κατ' αὐτὸν παραβλέπουν ἀκριβῶς ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος: τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τοῦ ἀτόμου πρὸς ὅ,τι δημιουργεῖ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλευθέραν πνευματικὴν ἐνασχόλησιν. Ἀντιθέτως, αἱ ἐπαναστάσεις αὐταὶ προοιωνίζονται ὑποταγὴν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξουσίαν, οἰκονομικὴν πειθαρχίαν, ἀσφυξίαν τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὸ καταθλιπτικὸν βάρος τῶν πραγμάτων—ἄρα τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὸν θάνατον ἐκ τῆς πλήξεως.

Αἱ ἰδέαι αὐταὶ εἶναι ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις δίκαιαι, πλὴν ὅμως ὄχι καινοφανεῖς. Διότι ἡ καταδίκη τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, οἱ θρῆνοι διὰ τὴν ὁλεθρίαν ἐπίδρασιν τῆς τεχνικῆς τῆς διαφημίσεως καὶ τοῦ θεάματος, αἱ ἀραὶ ἐναντίον τῶν μηχανῶν καὶ τῆς κυριαρχίας των ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου—ὅλα αὐτὰ ἐκφράζονται εἰς ὅλους τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων σήμερον. Δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ συναντήσωμεν εἰς τὸν Camus ἀνάλογον στάσιν, ὁ ὁποῖος προβάλλει καλύτερον πανιὸς συγχρόνου του τὴν δυσπιστίαν του ἔναντι τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἰδεολογίας, τὴν «φυσιολογιστικὴν» του θρησκείαν τῆς εὐτυχίας καὶ τὴν προτίμησίν του ὑπὲρ μιᾶς ἠθικῆς ἐπαναστάσεως, πλέον ἀγνῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐπανάστασιν.

Ὅταν ὁ συγγραφεὺς λέγῃ: «Δὲν ἀνεχόμεθα ἕνα κόσμον ὅπου ἡ ἐγγύησις τοῦ νὰ μὴ ἀποθάνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν πεῖναν ἔχει ὡς ἀνταλλάγματά της τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου ἀπὸ τὴν πλῆξιν», ἐννοοῦμεν πολὺ καλῶς τί θέλει νὰ εἴπῃ. Ἀλλὰ πρέπει πρῶτα νὰ μὴ ἀποθάνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ἐὰν ἡ κοινωνία τῆς εὐημερίας, δημιουργοῦσα τὴν ἀφθονίαν, δημιουργεῖ συγχρόνως σοβαρὸν κίνδυνον νὰ προσδώσῃ ἰδιαιτέραν ἀξιολογικὴν βαρύτητα εἰς δευτερεύοντα πράγματα, θὰ ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ ἀσιτία δημιουργεῖ ἄλλα δεινά, ἐξ ἴσου καταστροφικὰ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ μὴ παραβλέπῃ κανεὶς τὴν ἀντίζυγον αὐτὴν διαπίστωσιν, ἐφ' ὅσον προτείνεται ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἐξαντλητικῆς ἐπιβιώσεως, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ὁ ἀμερικανικὸς τρόπος ζωῆς καὶ ὁ σοβιετικὸς σταχανοβισμός, μὲ τὴν φυσικὴν καὶ εὐχάριστον ζωὴν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἀπασχολήσεως. Αἱ μᾶζαι χρειάζονται τροφὴν καὶ ἐνδυμασίαν—ἢ ὄχι; καὶ πῶς θὰ κατορθώσῃ νὰ διατηρηθῇ ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς τῶν διανοουμένων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει καὶ ὁ Guy Debord, ἐνῷ οἱ μεγαλοφυέστεροι τεχνικοὶ δὲν κατώρθωσαν ἀκόμη νὰ διοργανώσουν τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν διακίνησιν ἀγαθῶν χωρὶς τὴν ἀνθρωπίνην ἐργασίαν;

Δ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ